

TINCS

Területileg Illetékes Nevelési és Családsegítő Központ

■ JAVASLAT EGY MODELL INTÉZMÉNYRE

A gyermekkorú elkövetők, és különösen a „Krisztián” néven elhíresült gyerek ügye felkorbácsolta a média és a közvélemény kedélyét, és szélsőséges álláspontok megfogalmazására is sor került. Nem lehet kétséges, hogy azok a gyerekek, akik családi, iskolai kudarcokkal, szegénységgel, kiszolgáltatottsággal, bántalmazással, elhanyagolással küszködve erőteljes tiltakozásuknak adnak hangot a különféle figyelemfelhívó és nemegyszer kirívóan súlyos cselekményeikkel, segítségre szorúlnak. Ismereteink szerint ezt az elfogadás, szeretet, az értelmes korlátok, a rendszeresség, biztonság és a személyes szükségletek figyelembe vétele, a korrekció jól megtervezett és végrehajtott módja szolgálja, nem a büntetés. Ez persze azt is jelenti, hogy az elkövetőnek szembe kell néznie cselekedeteivel, azok következményeivel, a másoknak okozott kárral és fájdalommal, mert ez is építi őt és segít a jóvátételben is. Egy ilyen program körvonalai rajzolódnak az alábbiakban, amely egyben a hiányzó kistérségi szakmai központok létrejöttét is szolgálhatná, először kísérleti programként. Örömmel vennénk olvasóink véleményét, javaslatait erről, vagy az általuk jónak, hasznosnak tartott megoldásokról. (a szerk.)

■ A PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA

A gyermekkorúak bűnelkövetése folyamatosan jelen van a társadalmunkban, a gyerekek egyre alacsonyabb életkorban követik el az első bűncselekményt, s csökken a bűnelkövető gyerekek átlagéletkora.

Nincs megfelelő intézmény a gyerekkori bűnözés megelőzésére, és a bűnelkövető gyerekek és családjaik ellátására.

A magatartási problémákkal küzdő, deviáns jeleket mutató, valamint a bűnelkövető gyermekekre és családjaikra vonatkozó jogi szabályozás hiányosságai és problémái, valamint a velük foglalkozó intézmények működési és együttműködési anomáliái következtében ezek a gyerekek és családjaik az esetek többségében ellátatlanok, illetve nem megfelelően ellátottak.

■ KÖZVETLEN CÉL

A gyermekkorú bűnelkövetés megelőzésére, a bűnelkövető gyermekek és családjaik ellátására, a gyermekkorú bűnismétlés és a kriminális létforma kialakulásának megelőzése érdekében olyan új intézmény létrehozása, ahol a gyerekek és családjaik igényeinek megfelelően együtt biztosítjuk a gyermekjóléti alapellátás és a gyermekvédelmi szakellátás feladatait és funkcióit, valamint a gyermekvédelem és a kapcsolódó ágazatok, tárcák (nevelés – oktatás, egészségügy, szociális ellátás, büntetőeljárás és büntetés-végrehajtás) együttműködését.

■ HOSSZABB TÁVÚ CÉL

A gyermekkorú bűnelkövetés visszaszorítása, az ennek érdekében szükséges képzés kidolgozása és akkreditálása, a szükséges kutatások és törvénymódosítások segítése.

■ FELADAT

A gyermekekkel és a családokkal foglalkozó, horizontálisan és vertikálisan is széttagolt szabályozási rendszer és intézményhálózat feladatait és működését a jelenleginél jobban összehangoló modellt, a Területileg Illetékes Nevelési és Családsegítő Központ (továbbiakban: TINCS) működésének kidolgozása, a modell intézmény létrehozása, a benne dolgozó szakemberek kiválasztása és felkészítése, az intézmény működtetése, tapasztalatainak dokumentálása.

■ A TERÜLETILEG ILLETÉKES NEVELÉSI ÉS CSALÁDSEGÍTŐ KÖZPONT GONDOLATÁNAK ELŐZMÉNYEI

■ 1980-as évek

A TINCS (akkor mint Tinédzser Családterápiás Központ) gondolata először az 1980-as évek elején merült fel Révész Magdiban és bennem. Egy budapesti Nevelési Tanácsadóban pszichológusként dolgozva szembesültünk azzal, hogy az általunk ellátott (főleg magatartási problémákat mutató) gyermekek egy része minden segítségünk ellenére állami gondozásba kerül.

Abban az időben a nevelőotthonokból nem vezetett visszaút a családokhoz, szinte minden állami gondozottá vált gyermek az intézetben (sokszor egyikből a másikba dobálva), rendkívül sanyarú körülmények között nőtt fel.

Az évek során elszakadtak eredeti családjuktól, környezetüktől, esetenként kultúrájuktól.

Az intézeti váltások és az intézetekben dolgozók nagy fluktuációja miatt a gyermekek többször megélték a felnőttekkel (esetleg létrejött) bizalmi kapcsolat elvesztését, nem alakultak/alakulhattak ki hosszú távú kötődéseik, sokan már a nevelőotthoni éveik alatt deviánssá lettek.

Nagykorúvá válásukkor általában gyökértelenül, a mindennapi élethez szükséges ismeretek és készségek, megfelelő iskolázottság és szakma, az életkezdéshez szükséges anyagi lehetőségek és tulajdon nélkül kerültek utcára, lettek hajléktalanok, züllöttek el.

A következő felismerések vezettek a nyolcvanas évek elején Tinédzser Családterápiás Központ javaslatához:

- A nevelési-oktatási intézmények, a gyermekegészségügyi intézmények, a gyermekvédelmi alapellátás, a gyámhivatal, sokszor a család és a tágabb környezet közös érdeke, hogy a „nehéz gyermekeket” intézetbe (gyermekvédelmi szakellátásba) nyomja, így megszabaduljon a „problémától”.

- Ha egy gyermek állami gondozásba került, az előbb említett intézmények és személyek a gyermek visszakerülése ellen dolgoznak.

- A nevelőotthonoknak nincsenek eszközeik a visszagondozásra, sokszor a megfelelő ellátásra sem.

- A gyermekvédelmi alapellátás és szakellátás szétválasztott.

- Nem jó intézetben felnőni, ha lehet, ezt meg kell előzni.

- A gyermekek tünetei a családi, környezeti problémákat jelzik, ezért nemcsak a gyermekkel, hanem családjával, környezetével is foglalkozni kell.

- Az állami gondozásba vételt sok esetben nem lehet ambuláns eszközökkel megelőzni.

- Szükség van a gyermekvédelmi alapellátás és szakellátás közötti, önkéntesen igénybe vehető, ambuláns és bentlakásos ellátást is biztosító, családterápiával (is) dolgozó intézményre.

Kidolgoztuk a Tinédzser Családterápiás Központ működését (lsd. <http://nol.hu/cikk/408526/>, az elképzelés megjelent a Magyar Pszichológiai Szemlében), s több éven át lobbiztunk ennek kísérleti, modellértékű megvalósításáért.

Azonban a gyermekvédelmi alapellátás és a szakellátás is ellenérdekelte volt egy ilyen intézmény befogadásában, létrejöttében.

■ 1990-es évek

1995-ben megtudtam, hogy az akkori Szilágyi Erzsébet Gyermekotthon épületét a főváros visszaadja az egyháznak, s új gyermekotthont épít.

(Történelmi pillanat volt a magyar gyermekvédelemben, mert évtizedek óta nem épült új gyermekotthon.)

Az akkori igazgató megbízása éppen lejárt, s az eredeti koncepció aktualizált változatával sikeresen pályáztam.

A főváros elfogadta terveimet a Csillaghegyen felépítendő új intézménnyel kapcsolatban, amely a következő egységekből állt:

- ambuláns pszichoterápiás/családterápiás részleg
- általános iskola
- lakásotthonok
- önálló kis lakások
- központi épület (tanfolyamok, klub, sportolás, adminisztráció részére)
- sportpályák, játszótér

Azt javasoltuk, hogy az újonnan felépített intézmény legyen modell a gyermekvédelemben, legyen felelős egy körzetért, s tudjon adekvátan reagálni a körzetben felmerülő gyermekvédel-

mi problémákra, függetlenül attól, hogy a probléma elvileg az alapellátás vagy a szakellátás körébe tartozik.

Ezt neve is jelezte volna: FŐTASI – Fővárosi Terápiás Alapellátási és Szakellátási Intézmény.

A gyermek mindenképp felett álló érdeke, hogy eredeti családjában nőjön fel, hogy a szükséges ellátást eredeti környezetében kapja meg, családjából és környezetéből csak a legszükségesebb esetben, akkor is a lehető legrövidebb időre kerüljön ki, s közben kapja meg a megfelelő ellátást.

Azt gondoltuk, hogy ennek az érdekek leginkább az felel meg, ha a gyermekkel és családjával a probléma jelentkezésétől a rendezéséig ugyanaz a stáb dolgozik.

A következő működési módot javasoltuk:

- Az esetek egy része ambulánsan rendezhető.

- Ha nem elegendő az ambuláns ellátás, a családoknak legyen lehetőségük a gyermek időszakos elhelyezésére, illetve, ha nem csak a gyermeket kell időszakosan kiemelni, a család más tagjai is időszakosan beköltözhessenek.

- Ha a gyermeket hosszabb időre kell kiemelni, arra is legyen lehetőség – a GYIVI által biztosított átmeneti otthoni funkciót és feladatokat, valamint a hosszabb távú ellátást is biztosíthatjuk.

- Ha a gyermek az intézményben válik nagykorúvá, az önálló lakásokban kaphasson utógondozást.

A legfontosabb újdonság az volt, hogy a gyermeket ne dobálja az alapellátás és a szakellátás; egy intézmény (sokféle kínálattal) vállaljon felelősséget, s ugyanaz a szakember gárda (teamben) foglalkozzon a gyermekkel és a családdal a problémák rendezéséig.

Az intézmény felépült, tervezett működését azonban keresztbe vágta „A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. Törvény” (továbbiakban: Gyermekvédelmi Törvény), amely új intézményhálózat (Gyermekjóléti Szolgálat) létrehozásával tovább szilárdította az alap- és a szakellátás szakadékát.

Ott álltunk gyönyörű, többfunkciós épületegyüttesünkkel, kiképzett szakembereinkkel, s a fővárosi önkormányzat mint fenntartó nem engedte a modell megvalósítását. A FŐTASI névben az „Alapellátási”-t „Alapfokú oktatási”-ra cserélték.

■ 2000-től

A Gyermekvédelmi Törvénynek megfelelő gyermekjóléti alapellátás és gyermekvédelmi szakellátás több mint 10 éves működése meggyőzött arról, hogy a feladatok és felelőségek szétválasztása nem áll a gyermekek és a családok érdekében.

A kettős rendszer sok kérdésre nem tud megfelelő választ adni, s teljesen tanácstalan az olyan feladatokban, mint pl. a gyermekkorú bűnelkövetők és családjaik ellátása.

A TINCS gondolata újra aktuálissá vált.

Munkatársaink készen állnak a modell napjaink kihívásaira válaszoló – Területileg Illetékes Nevelési és Családsegítő Központ működésének részletes kidolgozására, beindítására.

Vaskuti Pál